

Poselství papeže Františka ke 49. Světovému dni míru 1. ledna 2016

„Překonej lhostejnost a dosáhni míru“

1. *Bůh není lhostejný! Bohu na lidstvu záleží, Bůh ho neopustí!* Tímto svým hlubokým přesvědčením bych chtěl na začátku nového roku doprovodit svá přání hojných požehnání a míru jako znamení budoucí naděje pro všechny muže a ženy, pro všechny rodiny, lidi a národy na celém světě, jakož i pro všechny hlavy států a vlád a pro náboženské představitele. Neztrácejme naději, že rok 2016 nás všechny zastihne, jak se na různých úrovních plně a s důvěrou nasazujeme pro vytváření spravedlnosti a pracujeme pro mír. Ano, mír je Božím darem i dílem člověka. Mír je Božím darem a zároveň je svěřen všem lidem, kteří jsou povoláni, aby ho vytvářeli.

Uchovat si důvody k naději

2. Války a teroristické akce se svými tragickými důsledky, únosy osob, pronásledování z etnických a náboženských důvodů a různá zneužívání poznamenávaly celý minulý rok od začátku až do konce. V různých částech světa bolestně narůstaly až do té míry, že získaly rysy čehosi, co můžeme nazvat „rozkouskovaná třetí světová válka“. Ale některé události minulých let i právě skončeného roku mne při pohledu zaměřeném na nový rok povzbuzují k obnovení své výzvy, abychom neztráceli naději ve schopnost člověka překonávat s pomocí Boží milosti zlo a neupadat do rezignace a lhostejnosti. Události, o nichž hovořím, ukazují schopnost lidstva pracovat solidárně bez ohledu na individuální zájmy, netečnost a lhostejnost vůči kritickým situacím.

Mezi nimi bych chtěl připomenout úsilí vynaložené ve prospěch setkání světových vůdců v rámci COP21 s cílem hledání nových cest, jak čelit klimatickým změnám a ochránit Zemi, náš společný domov. To nás vrací ke dvěma předchozím událostem na globální úrovni: k summitu v Addis Abebě zaměřenému na hledání fondů pro udržitelný rozvoj ve světě a v OSN přijetí Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj, která má do uvedeného roku zajistit důstojnější život všem, především chudým národům planety.

Pro církve byl rok 2015 mimořádný také tím, že byl ve znamení 50. výročí zveřejnění dvou dokumentů Druhého vatikánského koncilu, které velmi výmluvně vyjadřují smysl církve pro solidaritu se světem. Na začátku koncilu chtěl papež Jan XXIII. dokořán otevřít okna církve, aby komunikace mezi ní a světem byla přímější. Oba dokumenty, *Nostra aetate* a *Gaudium et spes*, jsou symbolem nového vztahu dialogu, solidarity a doprovázení, který chtěla církev probudit v rodině lidstva. V deklaraci *Nostra aetate* církev vyjádřila svou otevřenost dialogu s nekřesťanskými náboženstvími. Pastorální konstitucí *Gaudium et spes*, s odkazem na skutečnost, že „radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků“,¹ se pak církev rozhodla nastolit s lidskou rodinou dialog o problémech světa jako znamení solidarity, úcty a lásky.²

¹ Druhý vatikánský koncil, pastorální konstituce *Gaudium et spes*, č. 1. [Česky vyšlo v: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002 – pozn. překl.]

² Srov. tamtéž, č. 3.

V téže perspektivě chci Svatým rokem milosrdenství vyzvat církve, aby se modlila a pracovala na tom, aby v každém křesťanu dozrávalo pokorné a soucitné srdce, schopné hlásat milosrdenství a svědčit o něm, schopné „odpouštět a dávat“ a otevírat se „vůči těm, kdo žijí na nejbezradnějších existenciálních periferiích, jež moderní svět často dramatickým způsobem vytváří“, aniž by upadalo „do lhostejnosti, která ubíjí, do zvykovosti, která uspává duši a brání objevovat novost, a do cynismu, který ničí“.³

Existuje mnoho důvodů pro to, abychom věřili ve schopnost lidstva jednat společně v solidaritě s uznáním vzájemného propojení a závislosti a mít na srdci své nejzranitelnější členy i ochranu společného dobra. Takový postoj solidární spoluzodpovědnosti je u kořene prvotního povolání k bratrství a ke společnému životu. Naše důstojnost a meziosobní vztahy nás utvářejí jako lidské bytosti, které Bůh chtěl stvořit ke svému obrazu a podle své podoby. Jako tvorové nadaní nezczitelnou důstojností existujeme ve vztahu se svými bratry a sestrami, vůči nimž máme zodpovědnost a s nimiž jednáme solidárně. Bez tohoto vztahu bychom shledávali, že jsme méně lidské. Právě proto lhostejnost vytváří hrozbu pro lidskou rodinu. Když nyní vycházíme vstříc novému roku, chtěl bych všechny vyzvat, aby tuto skutečnost uznali, a tak vítězili nad lhostejností a dosahovali míru.

Některé podoby lhostejnosti

3. Zajisté platí, že postoj lhostejného člověka, který uzavírá své srdce, aby nemusel dbát o druhé, zavírá oči, aby neviděl kolem sebe, a odtahuje se, aby se ho nedotkly problémy druhých, je mezi lidmi poměrně rozšířený a přítomný v každém období dějin. V naší době však nepochybně překročil individuální rámec, nabral globální rozměr a vytváří jev „globalizované lhostejnosti“.

První formou lhostejnosti v lidské společnosti je lhostejnost vůči Bohu, z níž pramení i lhostejnost vůči bližnímu a vůči tvorstvu. Je to jeden z vážných důsledků falešného humanismu a praktického materialismu ve spojení s relativistickým a nihilistickým myšlením. Člověk si myslí, že je tvůrcem sebe sama, svého života i společnosti. Cítí se soběstačný a usiluje nejen o to, aby byl náhražkou Boha, ale také o to, aby se bez něho úplně obešel. V důsledku toho si myslí, že nic nedluží nikomu s výjimkou sebe, a dožaduje se pouze svých práv.⁴ Proti takovému chybnému sebepochopení lidské osoby připomínal Benedikt XVI., že ani člověk, ani jeho vývoj nedokážou nabídnout odpověď po konečném smyslu.⁵ A ještě před ním Pavel VI. prohlašoval, že „pravý humanismus je pouze ten, který je zaměřen ke svrchovanému Bohu a uznává povolání, kterého se člověku dostalo a které dává lidskému životu pravý ráz“.⁶

Lhostejnost k bližním se projevuje různými způsoby. Někteří lidé jsou dobře informovaní – poslouchají rozhlas, čtou noviny a sledují televizi, všechno ale dělají mechanicky a bez osobní angažovanosti. Jen mlhavě si uvědomují, jaké pohromy postihují lidstvo, a naprosto jim chybí pocit, že se jich to týká, nebo soucit. Je jim vlastní postoj těch, kdo vědí, ale svůj zrak, myšlení i jednání soustředí pouze na sebe. S lítostí je

³ Papež František, bula k vyhlášení Svatého roku milosrdenství *Misericordiae vultus*, č. 14–15. [Česky vydala Česká biskupská konference, Praha 2015 – pozn. překl.]

⁴ Srov. Benedikt XVI., encyklika *Caritas in veritate*, č. 43. [Česky vydalo Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009 – pozn. překl.]

⁵ Srov. tamtéž, č. 16.

⁶ Pavel VI., encyklika *Populorum progressio*, č. 42. [Česky vyšlo v: *Sociální encykliky*, Zvon, Praha 1996 – pozn. překl.]

třeba říci, že dnešní informační exploze sama o sobě nevede k většímu zájmu o problémy druhých lidí, protože ten vyžaduje otevřenost a smysl pro solidaritu.⁷ Nadbytek informací skutečně může ochromit vnímavost a do jisté míry i vést ke zlehčování problémů. Jsou lidé, kteří si „jednoduše libují v tom, že nepatřičným zobecňováním dávají vinu za svá vlastní zla chudým lidem a chudým zemím a domáhají se řešení v podobě ‚vzdělávání‘, jež je má zklidnit a proměnit v ochočené a neškodné bytosti. Tato skutečnost je ještě více znepokojivá, když sociálně vyloučení nahlíží, jak bují tato sociální rakovina, kterou je v mnoha zemích – ve vládách, mezi podnikateli a v institucích – hluboce zakořeněná korupce, bez ohledu na politickou orientaci vládnoucí vrstvy“.⁸

V jiných případech se lhostejnost projevuje nedostatečným zájmem o to, co se děje v našem okolí, zejména pokud se nás toto dění nedotýká osobně. Někteří lidé si raději nekladou otázky ani nehledají odpovědi. Vedou pohodlný život a zůstávají hluchí k nářkům těch, kdo trpí. Téměř nepozorovaně se tak postupně stáváme neschopnými mít soucit s ostatními lidmi a jejich problémy a chybí nám zájem starat se o ně, jako by za tyto problémy nesli zodpovědnost jen ti, jichž se dotýkají, a my s nimi neměli nic společného.⁹ „Pokud se nám daří dobře a žijeme v pohodlí, samozřejmě zapomínáme na ostatní (což se Bohu Otci nestává nikdy), nezajímáme se o jejich těžkosti, o jejich bolesti a nespravedlnosti, jimiž trpí... a naše srdce tak upadá do lhostejnosti. Zatímco já si žiji poměrně dobře a pohodlně, zapomínám na ty, jimž se dobře nedaří.“¹⁰

Protože všichni žijeme ve společném domově, nemůžeme si neklást otázku jeho stavu, jak jsem se to pokusil udělat v *Laudato si'*. Častým důsledkem lhostejnosti ke druhým lidem je znečištění vody a ovzduší, bezhlavé vytěžování lesů a ničení přirozeného prostředí, neboť všechno souvisí se vším. Pak je zde i způsob, jakým se chováme ke zvířatům a který ovlivňuje to, jak jednáme s druhými lidmi,¹¹ nemluvě o lidech, kteří si jinde dovolí dělat to, co by se doma neopovážili.¹²

V těchto a mnoha dalších situacích vede lhostejnost k tomu, že se člověk uzavírá druhým a vyhýbá se jakémukoli závazku. Přispívá tak k tomu, že ve světě schází pokoj a mír ve vztahu k Bohu, k bližnímu i k životnímu prostředí.

Mír v ohrožení globalizovanou lhostejností

4. Lhostejnost vůči Bohu překračuje čistě soukromou sféru jedince a zasahuje i sféru veřejnou a společenskou. Jak poukázal Benedikt XVI., „mezi oslavou Boha a pokojem lidí na zemi existuje těsné pouto“.¹³ Vskutku, „bez otevřenosti transcendentnu se člověk

⁷ „Stále globalizovanější společnost z nás dělá sousedy, ale ne bratry. Rozum sám o sobě je schopen pochopit rovnost mezi lidmi a postarat se o klidné občanské soužití – nedokáže ale vytvořit bratrství“ (Benedikt XVI., encyklika *Caritas in veritate*, č. 19). [Česky vydalo Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2009 – pozn. překl.]

⁸ Papež František, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*, č. 60. [Česky vydalo nakladatelství Paulínky, Praha 2014 – pozn. překl.]

⁹ Srov. tamtéž, č. 54.

¹⁰ Papež František, *Poselství k postní době 2015*. [Česky vydala Česká biskupská konference, Praha 2015 – pozn. překl.]

¹¹ Srov. papež František, encyklika *Laudato si'*, č. 92. [Česky vydalo nakladatelství Paulínky, Praha 2015 – pozn. překl.]

¹² Srov. tamtéž, č. 51.

¹³ Benedikt XVI., *Promluva k diplomatům akreditovaným u Svatého stolce*, 7. ledna 2013.

stává snadnou kořistí relativismu a je pro něj jen velice obtížné jednat spravedlivě a usilovat o mír“.¹⁴ Přehlížení a popírání Boha, které mají za následek, že člověk neuznává žádnou vyšší normu než sebe sama a jedině sebe sama, vedly k nevýslovným krutostem a násilí.¹⁵

Lhostejnost k bližnímu, která se rodí z lhostejnosti k Bohu, se jak na individuální, tak na společenské úrovni projevuje nečinností a nezájmem, což má za následek, že ve světě přetrvává nespravedlnost a zásadní sociální nerovnováha. Ty zase mohou vést ke konfliktům a v každém případě živí atmosféru nespokojenosti, v níž dříve nebo později může dojít k explozi násilí a nejistoty.

Lhostejnost a nedostatek nasazení jsou projevem závažného zpronevření se povinnosti, která každého z nás zavazuje usilovat podle svých schopností a své úlohy ve společnosti o rozvoj společného dobra, a zvláště o mír, který patří mezi nejcenější dobra lidstva vůbec.¹⁶

Na institucionální úrovni může lhostejnost ke druhým lidem a k jejich důstojnosti, základním právům a svobodě – zvláště když je tato lhostejnost spojena s honbou za ziskem a hédonismem – podporovat, a dokonce ospravedlňovat skutky a politické kroky, které v posledku představují hrozbu pro mír. Lhostejnost také může vést k ospravedlnění zavrženíhodných ekonomických postupů, které plodí nespravedlnost, rozdělení a násilí za účelem zajištění blahobytu pro jednotlivce nebo konkrétní národ. Ekonomické a politické projekty často cílí na zajištění či udržení moci a bohatství, a to i za cenu pošlapání základních práv a potřeb druhých lidí. Když lidé vidí, že jsou jim upírána základní práva, jako je právo na jídlo, vodu, zdravotní péči nebo práci, jsou v pokušení zajistit si je silou.¹⁷

Lhostejnost k životnímu prostředí, projevující se odlesňováním, znečišťováním a následnými přírodními katastrofami, které vytrhávají celá společenství z jejich ekosystému a uvrhují je do hluboké nejistoty, navíc vede k vytváření nových forem chudoby a nespravedlnosti, často se závažnými důsledky pro bezpečí a mír. Kolik válek se již uskutečnilo a kolik dalších ještě bude muset přijít kvůli chybějícím prostředkům nebo pro neuhasitelnou žízeň po přírodních zdrojích?¹⁸

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Srov. Benedikt XVI., *Promluva během Dne rozjímání, dialogu a modlitby za mír a spravedlnost ve světě*, Assisi, 27. října 2011.

¹⁶ Srov. papež František, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*, č. 217–237. [Česky vydalo nakladatelství Paulínky, Praha 2014 – pozn. překl.]

¹⁷ „Pokud se však neodstraní vylučování a nerovnost ve společnosti nebo mezi různými národy, nebude možné vykořenit násilí. Chudí lidé a chudší národy jsou obviňováni z násilí, ale bez rovnosti příležitostí budou různé formy agrese a válek nacházet úrodnou půdou a dříve či později propuknou. Když společenství – místní, národní či světové – odsune jednu svoji část na periferii, neexistují žádné politické programy ani pořádkové složky či zpravodajské služby, které by mohly trvale zajistit klid. Neděje se tak pouze proto, že nerovnost vyvolává násilnou reakci těch, kdo jsou vyřazeni ze systému, nýbrž proto, že tento sociální a ekonomický systém je nespravedlivý ve své podstatě. Jako dobro tíhne k tomu, aby se sdílelo, tak i zlo, s nímž se souhlasí, tedy nespravedlnost, tíhne k tomu, aby šířilo svou zhoubnou sílu a tiše rozkládalo základy jakéhokoli politického a sociálního systému, jakkoli se může zdát pevným“ (papež František, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*, č. 59). [Česky vydalo nakladatelství Paulínky, Praha 2014 – pozn. překl.]

¹⁸ Srov. papež František, encyklika *Laudato si'*, č. 31 a 48.

Od lhostejnosti k milosrdenství: obrácení srdce

5. Když jsem před rokem, ve svém poselství ke Světovému dni míru 2015 s mottem „Již ne otroci, ale bratři“, připomenul první biblický obraz lidského bratrství, příběh o Kainovi a Ábelovi (srov. Gn 4,1-16), chtěl jsem upozornit, že již toto první bratrství bylo již na počátku zrazeno. Kain a Ábel byli bratři. Oba vzešli ze stejného lůna, byli si rovni co do důstojnosti a oba byli stvořeni k Božímu obrazu a podle jeho podoby. Jejich vzájemný bratrský vztah byl ale zničen. „Kain nejen že nesnáší svého bratra Ábela, ale ze závisti ho i zabije.“¹⁹ Bratrovražda byla zradou, a když Kain odmítl uznat Ábela za svého bratra, došlo k prvnímu narušení rodinných vztahů bratrství, solidarity a vzájemného respektu.

Tehdy zasáhl Bůh a připomenul člověku jeho odpovědnost za své blízké; podobně to učinil, když naši prarodiče Adam a Eva porušili vztah s ním, svým Stvořitelem. „Tu se Hospodin zeptal Kaina: ‚Kde je tvůj bratr Ábel?‘ On odpověděl: ‚Nevím. Copak jsem já strážcem svého bratra?‘ Hospodin řekl: ‚Cos to udělal? Hlas krve tvého bratra volá ke mně ze země‘“ (Gn 4,9-10).

Kain odpovídá, že neví, co se stalo s jeho bratrem, a že on není jeho strážcem. Necítí se odpovědný za jeho život, jeho osud. Necítil se být jeho součástí. Byl ke svému bratru – navzdory společnému původu – lhostejný. Jak je to smutné! Jak politováníhodný příběh bratří, rodin, lidských bytostí! Je to první projev lhostejnosti mezi bratry. Bůh ale lhostejný není. Ábelova krev má v jeho očích nesmírnou cenu, a proto žádá Kaina, aby se mu z ní zodpovídal. Už na počátku existence lidské rasy Bůh ukazuje, že se zajímá o osud člověka. Když se později děti Izraele staly otroky v Egyptě, Bůh znovu zasáhl a oznámil Mojžíšovi: „Viděl jsem utrpení svého lidu, který je v Egyptě, slyšel jsem jejich nářek na biřice; ano, znám jejich bolesti. Proto jsem sestoupil, abych je vysvobodil z ruky Egyptanů a vyvedl je z oné země do země úrodné a širé, do země oplývající mlékem a medem“ (Ex 3,7-8). Měli bychom si dobře povšimnout sloves, jimiž se Boží zásah popisuje: vidí, slyší, zná, sestupuje a vysvobozuje. Bůh nezůstává lhostejný. Pozorně naslouchá a jedná.

Stejně tak mezi nás Bůh sestoupil v Ježíši, svém Synu. Vzal na sebe tělo a projevil svou solidaritu s lidstvem ve všem kromě hříchu. Ježíš se s námi identifikoval a stal se „prvním z mnoha bratří“ (Řím 8,29). Nespokojil se jen s tím, že učil zástupy, ale zajímal se i o jejich dobro, zejména když viděl, že lidé hladoví (srov. Mk 6,34-44) nebo nemají práci (srov. Mt 20,3). A projevoval starostlivost nejen o lidi, ale také o mořské ryby, nebeské ptactvo, rostliny a stromy, o všechny věci, velké i malé. Objímal celé stvoření, pozorně ho vnímal a dotýkal se lidských životů: mluvil s lidmi, pomáhal jim a projevoval dobro těm, kdo byli v nouzi. A nejen to – prožíval také silná citová pohnutí a plakal (srov. Jan 11,33-44). Usilovně se snažil, aby všemu utrpení, bolesti, bídě a smrti také učinil konec.

Ježíš nás učil, abychom byli milosrdní jako náš Nebeský Otec (srov. Lk 6,36). V podobenství o milosrdném Samaritánovi (srov. Lk 10,29-37) odsoudil ty, kdo odmítají pomoci lidem v nouzi, kdo je „vidí, ale vyhýbají se jim“ (srov. Lk 10,31-32). Tímto příkladem vyzýval posluchače – a zejména své učedníky – aby se učili, jak pomáhat s odstraňováním utrpení tohoto světa a bolestí svých bratří a sester, aby k tomu využívali všechny dostupné prostředky a začínali v čase, který mají k dispozici, i navzdory svému

¹⁹ Papež František, *Poselství ke Světovému dni míru 2015*, č. 2. [Česky vydala Česká biskupská konference, Praha 2014 – pozn. překl.]

zaneprázdnění. Lhostejnost si často hledá výmluvy: dodržování rituálních předpisů, množství věcí, které je třeba zařídit, skrývání se za nepřátelství a předsudky, které nás rozdělují.

Milosrdenství je Božím Srdcem. Musí se ale také stát srdcem všech členů velké rodiny jeho dětí: srdcem, jehož tlukot zesílí vždy, když je ve hře lidská důstojnost – odraz Boží tváře v jeho stvoření. Ježíš nám říká, že láska ke druhým lidem – k cizincům, nemocným, lidem vězněným a bez domova, a dokonce k našim nepřátelům – je měřítkem, podle něž bude Bůh posuzovat všechno naše jednání. Závisí na ní tedy náš věčný osud. Není proto divu, že apoštol Pavel vybízel římské křesťany, aby se radovali s radujícími a plakali s plačícími (srov. Řím 12,15), nebo že nabádal křesťany v Korintě, aby konali sbírky jako projev solidarity s trpícími údy církve (srov. 1 Kor 16,2-3). A svatý Jan píše: „Jestliže má někdo majetek a vidí, že jeho bratr je v nouzi, ale zavře před ním svoje srdce – jak v něm může zůstat Boží láska?“ (1 Jan 3,17; srov. Jak 2,15-16).

Z tohoto důvodu je tedy „pro církev a pro věrohodnost jejího zvěstování určující, aby žila a dosvědčovala milosrdenství v první osobě. Její jazyk a její činy mají předávat milosrdenství, pronikat do lidských srdcí a vybízet lidi, aby hledali cestu zpět k Otci. První pravdou církve je Kristova láska. Této lásce, která se projevuje odpuštěním a sebedarováním, církev slouží a zprostředkovává ji lidem. Proto tam, kde je církev, musí být zřetelné Otcovo milosrdenství. V našich farnostech, společenstvích, ve sdruženích, hnutích a vůbec všude, kde jsou křesťané, by každý měl mít možnost nacházet oázu milosrdenství“.²⁰

I my jsme proto povoláni, abychom se slitovávali a milovali, abychom projevovali milosrdenství a solidaritu a učinili z nich pravou životní cestu, pravidlo našeho jednání s druhými lidmi.²¹ K tomu je ovšem třeba obrácení našich srdcí: Boží milost musí proměnit naše zkamenělá srdce v srdce z masa (srov. Ez 36,26) a otevřít je druhým lidem v pravé solidaritě. Skutečná solidarita je totiž víc než jen „neurčitý soucit nebo povrchní dojetí nad zlem, týkajícím se mnoha blízkých nebo vzdálených osob“.²² Je to „pevná a trvalá odhodlanost usilovat o obecné blaho neboli dobro všech a každého jednoho, protože všichni jsme zodpovědní za všechny,“²³ neboť solidarita se rodí z bratrství.

Takto chápaná solidarita představuje mravní a sociální postoj, který je adekvátní reakcí na vědomí současných problémů i vzájemné provázanosti, která v globalizovaném světě propojuje životy jednotlivců a společenství s ostatními lidmi na celém světě.²⁴

K překonání lhostejnosti je třeba budovat kulturu solidarity a milosrdenství

6. Solidarita, jako mravní ctnost a zároveň sociální postoj rodící se z osobního obrácení, vyžaduje osobní nasazení těch, kdo jsou odpovědní za vzdělávání a formaci.

Myslím zejména na rodiny, které jsou povinny k prvnímu a životně důležitému úkolu výchovy. Rodiny jsou prvním místem, kde se žijí a předávají hodnoty lásky a bratrství,

²⁰ Papež František, bula k vyhlášení Svatého roku milosrdenství *Misericordiae vultus*, č. 12. [Česky vydala Česká biskupská konference, Praha 2015 – pozn. překl.]

²¹ Srov. tamtéž, č. 13.

²² Jan Pavel II., encyklika *Sollicitudo rei socialis*, č. 38. [Česky vyšlo v: *Sociální encykliky*, Zvon, Praha 1996 – pozn. překl.]

²³ Tamtéž.

²⁴ Srov. tamtéž.

vzájemnosti a sdílení, zájmu a péče o druhého. Zároveň jsou privilegovaným prostředím pro předávání víry, které začíná u prvních, prostých zbožných gest, jimž matky učí své děti.²⁵

Učitelé, jimž je svěřen náročný úkol vychovávat děti a mladé lidi ve školách i dalších institucích, si mají být vědomi toho, že jejich odpovědnost se vztahuje také na mravní, duchovní a sociální aspekty života. Hodnoty svobody, vzájemného respektu a solidarity lze předávat už od útlého věku. Papež Benedikt XVI. se obracel k učitelům a vychovatelům, když prohlásil: „Ať se každé výchovné prostředí stává místem otevřeným pro transcendenci i pro druhé lidi, místem pro dialog, pro vzájemnou soudržnost a pro naslouchání, kde mladý člověk cítí, že jeho schopnosti a vnitřní bohatství se zhodnocují, a kde se učí vážit si svých bratří. Ať takové prostředí dokáže naučit, jak chutná radost, která pramení z každodenního žití lásky a náklonnosti k bližnímu a z aktivní účasti na utváření lidštější a bratrštější společnosti.“²⁶

Odpovědnost za vzdělání a formaci mají také pracovníci sdělovacích prostředků, a to zejména dnes, kdy jsou informace a komunikační prostředky široce rozšířené. Jejich povinností je především sloužit pravdě, a ne individuálním zájmům. Sdělovací prostředky totiž „nejenže informují, ale také formují ducha svých adresátů, a proto mohou významně přispívat k výchově mladých. Je třeba vést v patrnosti, že pouto mezi výchovou a komunikací je velmi těsné. K výchově totiž dochází prostřednictvím komunikace, která ovlivňuje formaci člověka buď pozitivně, nebo negativně“.²⁷ Pracovníci ve sdělovacích prostředcích by také měli pamatovat na to, že způsob, jímž své informace získávají a sdělují veřejnosti, má být za všech okolností právně a mravně přípustný.

Mír: plod kultury solidarity, milosrdenství a slitování

7. Jsme si sice vědomi hrozeb, které přináší globalizace lhostejnosti, zároveň bychom ale měli mít na paměti, že ve výše popsaném scénáři existuje také množství pozitivních iniciativ, které jsou svědectvím toho, jakého soucitu, milosrdenství a solidarity jsme schopni. Na tomto místě bych chtěl předložit několik příkladů chvályhodných snah, které ukazují, že každý z nás může překonat lhostejnost a rozhodnout se nezavírat oči před svým bližním. Jsou to ukázky dobré praxe na cestě k lidštější společnosti.

Existuje celá řada nevládních a charitativních organizací jak uvnitř, tak vně církve, jejichž členové i uprostřed epidemií, přírodních katastrof a ozbrojených konfliktů statečně čelí obtížím a nebezpečí a starají se o zraněné a nemocné či pohřbívají mrtvé. Rád bych také zmínil jednotlivce a sdružení pomáhající migrantům, kteří při cestě za lepším životem překračují poušť nebo přeplovávají moře. Tyto snahy jsou zahrnuty mezi skutky tělesného a duchovního milosrdenství, podle nichž budeme na konci života souzeni.

Myslím rovněž na novináře a fotografy, kteří utvářejí veřejné mínění v obtížných situacích, zneklidňujících svědomí, i na všechny, kdo se zasazují o obranu lidských práv, zejména práv etnických a náboženských menšin, domorodých obyvatel, žen a dětí i našich nejzranitelnějších bratří a sester. Patří sem i množství kněží a misionářů, kteří

²⁵ Srov. papež František, *Katecheze při generální audienci*, 7. ledna 2015.

²⁶ Benedikt XVI., *Poselství ke Světovému dni míru 2012*, č. 2. [Česky vydala Česká biskupská konference, Praha 2011 – pozn. překl.]

²⁷ Tamtéž.

jako dobří pastýři zůstávají po boku svého stáda a jsou mu oporou bez ohledu na nebezpečí a těžkosti zejména uprostřed ozbrojených konfliktů.

Kolik rodin přináší navzdory obtížím v zaměstnání i ve společnosti velké oběti, aby svým dětem poskytly výchovu jdoucí „proti proudu“, aby jim předaly hodnoty solidarity, soucitu a bratrství! Kolik rodin otevírá srdce a domov potřebným lidem, jako jsou uprchlíci a migranti! Chci poděkovat zejména všem jednotlivcům, rodinám, farnostem, řeholním komunitám, klášterům a správcům poutních míst, kteří ochotně odpověděli na mou výzvu k přijímání uprchlických rodin.²⁸

Nakonec bych rád zmínil ty mladé lidi, kteří se přidávají k dílu solidarity, i všem těm, kdo ve svých městech a zemích či jinde ve světě velkodušně pomáhají bližním. Adresuji svůj dík a také povzbuzení každému, kdo se zapojuje do podobných iniciativ, jež se často konají mimo zrak veřejnosti: jejich hlad a žízeň po spravedlnosti budou utišeny, jejich milosrdenství je přivede k milosrdenství a jako tvůrci pokoje budou nazváni Božími dětmi (srov. Mt 5,6-9).

Mír ve znamení Svatého roku milosrdenství

8. V duchu Svatého roku milosrdenství jsme všichni povoláni uvědomit si, jak se v našem životě projevuje lhostejnost, a usilovat o to, abychom zlepšili svět kolem sebe, počínaje vlastní rodinou, blízkými a lidmi na svém pracovišti.

Také představitelé států a vlády jsou zváni ke konkrétním a odvážným projevům zájmu o své nejzranitelnější členy, jako jsou vězni, migranti, nezaměstnaní a nemocní.

Co se týká vězňů, zdá se, že v mnoha případech je třeba naléhavě podniknout praktická opatření vedoucí ke zlepšení jejich životních podmínek, a to zejména v případě osob držených ve vazbě.²⁹ Vždy je třeba pamatovat na skutečnost, že trestní opatření si kladou za cíl nápravu, a zákony jednotlivých států by měly vedle uvěznění zvážit i možnost alternativních trestů. V tomto směru bych rád znovu vyzval vlády a představitelé států, aby zrušili trest smrti, pokud u nich stále existuje, a uvážili možnost amnestie.

Co se týká migrantů, prosím o novelizaci příslušné legislativy tak, aby při zachování oboustranných práv a povinností zároveň ponechávala větší prostor pro ochotné přijímání migrantů a aby napomáhala jejich integraci. Zvláštní pozornost by měla být věnována podmínkám pro legalizaci pobytu, neboť nelegální pobyt vede často ke kriminálnímu chování.

V tomto Svatém roce milosrdenství zároveň vyzývám představitelé států ke konkrétním krokům ve prospěch našich bratří a sester, kteří trpí nedostatkem „práce, pozemků a přístřeší“. Mám na mysli vytváření důstojných pracovních pozic, které by pomáhaly v boji s nezaměstnaností jako společenským zlem ohrožujícím množství rodin a mladých lidí a majícím vážné dopady na společnost jako celek. Nezaměstnanost u člověka těžce podkopává vědomí vlastní důstojnosti a naděje a sociální dávky poskytované nezaměstnaným a jejich rodinám, jakkoli jsou i ony velice potřebné, tuto škodu nahrazují jen částečně. Zvláštní pozornost je třeba věnovat ženám – které se, žel, stále setkávají s diskriminací v zaměstnání – a některým kategoriím pracovníků, jejichž

²⁸ Srov. papež František, *Promluva při polední modlitbě Anděl Páně*, 6. září 2015.

²⁹ Srov. papež František, *Promluva k delegaci Mezinárodní asociace trestního práva*, 23. října 2014.

podmínky jsou riskantní či nebezpečné a jejichž plat neodpovídá společenskému významu jejich poslání.

Nakonec vyjadřuji naději, že budou přijata účinná opatření ke zlepšení životních podmínek nemocných a k zajištění toho, aby všichni měli přístup k lékařské péči a lékům nezbytným pro život i k možnosti domácí péče.

Představitelé států jsou vyzýváni, aby pohlédli i za hranice a obnovili vztahy s jinými národy, aby jim umožnili podíl a skutečnou účast na životě mezinárodního společenství, a tak přispěli k rozvoji bratrství v celé rodině národů.

S těmito věcmi v srdci bych rád učinil trojí výzvu k představitelům států: aby se zdrželi všeho, čím by jiné národy vtahovali do konfliktů či válek, které neničí jen hmotné, kulturní a společenské dědictví, ale v dlouhodobém horizontu také mravní a duchovní integritu; aby chudým státům zcela odpustili dluhy, nebo je alespoň vedli v udržitelných mezích; a aby přijali politické kroky vedoucí ke spolupráci, která nebude znamenat sklánění se před diktaturou konkrétních ideologií, ale bude respektovat hodnoty místního obyvatelstva a za žádných okolností se nezpronevěří základnímu a nezczitelnému právu na život nenarozených dětí.

Svěřuji tyto své úvahy i přání všeho dobrého do nového roku do přímlyvy Panny Marie, naší Matky, která pečuje o potřeby lidské rodiny, aby u svého Syna Ježíše, Knížete pokoje, vyprosila vyslyšení našich modliteb a požehnání pro naše každodenní úsilí o bratrský a sjednocený svět.

Vatikán 8. prosince 2015

Slavnost Neposkvrněného početí Panny Marie

Zahájení Svatého roku milosrdenství

FRANTIŠEK